08.12.2022

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI ELINTARVIKEMARKKINALAIN MUUTTAMISESTA

Viite: Maa- ja metsätalousvaliokunta perjantai 09.12.2022 klo 09.00 / HE 283/2022 vp / Lausuntopyyntö

K-kauppiasliitto ry kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kantanaan asiassa seuraavaa:

Yleistä

K-kauppiasliitto ry vastustaa esitettyjä muutoksia maksuaikaan ja palautuksiin. Katsomme, ettei elintarvikemarkkinalain maksuaikasäännöksiä ja palautuskieltoa ole tarvetta säätää lailla nykyistä tiukemmiksi ja näin kohdistaa suomalaisten elintarvikkeiden kauppaehtoihin uusia, pysyviä rajoituksia.

Elintarvikemarkkinalaki on ollut täysimääräisesti voimassa vasta noin puoli vuotta. Vaikutusten arviointi on sen lyhyen voimassaolon vuoksi vaikeaa, joka nimenomaisesti todetaan myös hallituksen esityksen kohdassa 5.1.

Lain muutoksen tarvetta perustellaan esityksessä sillä, että sopimuskäytäntöjen, pitkien valikoimajaksojen ja toimittajien heikon neuvotteluvoiman vuoksi kustannusten nousu käsillä olevassa tilanteessa ei ole siirtynyt ketjussa eteenpäin. Väitteen tueksi ei kuitenkaan ole esittää selvityksiä, eikä sitä perustella millään tavalla. Väite on ristiriidassa hintojen avaamisesta ja tuottajahintojen kasvusta tehtyjen selvitysten sekä elintarvikemarkkinavaltuutetun havaintojen kanssa. Maatalouden tuottajahinnat ovat vuoden 2022 aikana nousseet selvästi elintarvikkeiden kuluttajahintoja enemmän.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu on ottanut vahvan roolin kaikkia elintarvikeketjun osapuolia kuulevana ja sopimuskäytäntöjä ohjaavana viranomaisena. Valtuutetun työlle on annettava nyt täysi tuki ja työrauha pitämällä laki keskeisiltä osin ennallaan.

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan heijastusvaikutukset energian ja ruoan sekä korkotason voimakkaaseen nousuun tuntuvat jo nyt, ja tulevat vaikuttamaan erittäin voimakkaasti yhteiskunnan, yritysten kuin kotitalouksienkin taloudelliseen tilanteeseen. Hyvin poikkeuksellisten olosuhteiden perusteella ei tule tehdä hätäisesti valmisteltua pysyvää lainsäädäntöä. On koko ruokaketjun etu, että suomalaiset elintarvikkeet ovat elintarvikkeiden toimitusketjussa yhdenvertaisessa asemassa ulkomaisten kilpailijoiden kanssa.

Maatalouden kustannuskriisi on ikävä tosiasia, johon on monia syitä. Päivittäistavarakaupan yhdistys PTY ry on selvittänyt Tilastokeskuksen datan avulla, että maatalouden tuottajahinnat ovat vuoden 2022 aikana nousseet selvästi enemmän kuin elintarvikkeiden kuluttajahinnat. Kauppa ja teollisuus ovat siis maksaneet lupaustensa mukaisesti korkeampaa hintaa tuottajille, eikä hintojen korotuksia ole

viety sellaisenaan kuluttajahintoihin. Kauppa on kantanut oman vastuunsa maatalouden kustannuskriisistä.

Tarkemmat perustelut

Maksuajat (2a §): **K-kauppiasliitto vastustaa maksuaikojen muuttamista esitetyllä tavalla.** Maksuajat muutettaisiin kansallisesti pakottavalla lainsäädännöllä selvästi kauppatapadirektiivissä edellytettyjä lyhemmiksi, ja mitä missään muussa Euroopan maassa on käytössä. Maksuajan lyhentämisen vaikutuksia kansainvälisessä maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa ei ole selvitetty lainkaan, vaikka muutoksella on merkittävä vaikutus koko elintarvikemarkkinaan, toimijoiden kansainväliseen kauppaan ja suomalaisten yritysten kilpailukykyyn. Katsomme, että muutos on omiaan heikentämään suomalaisten yritysten kilpailukykyä.

Muutoksia ei voida perustella aikaisemmilla selvityksillä, jotka on tehty kotimaisille pienyrittäjille aikana ennen nykyisen elintarvikemarkkinalain voimassaoloa. Mikään ei perustele, että juuri elintarvikemarkkinoilla tarvittaisiin näin merkittävästi muusta elinkeinoelämästä poikkeavia maksuaikoja.

Ruokaketjua koskevan lain perusteluissa viitataan mm. Suomen Yrittäjien tekemään tutkimukseen maksuaikojen pidentymisestä. Kyseisessä liitossa on heidän nettisivujensa mukaan 115.000 jäsentä, joista suuri enemmistö toimii täysin muilla aloilla kuin ruokaketjussa, esimerkiksi palvelualoilla. Suomen Yrittäjien antaman tiedon mukaan liitossa oli jäsenenä vain 276 K-ruokakauppiasta (tilanne 21.10.2021). Tutkimuksen tulokset eivät ole millään tavalla yleistettävissä perusteluiksi elintarvikeketjua koskevan lainsäädännön muuttamiseksi.

Hallituksen esityksessä pyritään antamaan kuva, että maksuaikojen lyhentäminen ja palautuskielto ratkaisisivat kustannuskriisin aiheuttaman heikon taloudellisen tilanteen tuottajien kohdalla. Sääntelyn ja tavoitteiden välistä syy-yhteyttä ei ole selvitetty.

Esitetyn maksuaikojen puolittamisen vaikutuksia eri ruokaketjun toimijoihin ei ole arvioitu millään tavalla. Epäselväksi myös jää, koskevatko laissa esitetyt kiristykset koko ruokaketjua. Maksuaikojen puolittamisella olisi merkittäviä vaikutuksia erityisesti pienten ja toimintansa juuri aloittaneiden kauppojen rahoitustarpeisiin. Lain ulkopuolelle jäävät vain hyvin pienet, liikevaihdoltaan alle 2 miljoonaa euron kaupat. Esimerkiksi K-ruokakaupoista 77,2 % myy liikevaihdolla mitaten alle 6 miljoonaa euroa. 1/3 K-ruokakaupoista on liikevaihdoltaan alle 2 miljoonaa euroa (2021). Nämä ovat pieniä kauppayrityksiä, joiden riskinkantokyky esitettyihin radikaaleihin ja nopeisiin muutoksiin on heikko.

Kuten hallituksen esityksen kohdassa 4.2.1 on todettu, voi ehdotus heikentää vakavaraisten elintarvikeyritysten mahdollisuutta kilpailla keskenään maksuajoilla ja heikentää kotimaisten elintarvikealan yritysten kilpailuasemaa suhteessa ulkomaisiin yrityksiin, jotka voivat noudattaa kauppatapadirektiivin mukaista pidempää maksuaikaa. Jos maksuaika lyhenee enintään 14 päivään, on ostajan, tässä tapauksessa kaupan arvioitava tuotteiden taloudellinen riski uudelleen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi korotuksia kuluttajahintoihin tai tuotteiden jättämistä pois valikoimista.

Palautukset (2f §): **K-kauppiasliitto vastustaa palautusten ehdotonta kieltoa esitetyllä tavalla.** Perusteita näin nopeasti tehtävälle muutokselle ei ole esitetty ja vaikutusten arviointi puuttuu. Ehdoton palautuskielto puuttuu vakavalla ja merkittävällä tavalla yritysten väliseen sopimus- ja kilpailuvapauteen, eikä olisi pitkällä tähtäyksellä välttämättä tuottajan tai valmistajankaan edun mukaista. K-kauppiasliitto katsoo myös, että kansallisista tiukennuksista kauppatapadirektiiviin tulee lähtökohtaisesti pidättyä.

Palautuskielto vaikuttaisi ruokakaupoissa hyvin todennäköisesti tuotteiden tilausmääriin, tilausrytmiin, kuluttajahintoihin ja hankintapaikkoihin. Palautusten kieltäminen vähentäisi ruokakauppojen halukkuutta ottaa valikoimiinsa uusia tuotteita, pienentäisi menekkiriskiä sisältävien tuotteiden, kuten uutuuksien ja sesonkituotteiden tilausmääriä, aktivoisi aiempaa tarkempien laatukriteerien määrittämiseen ja lisäisi korotuspaineita kuluttajahintoihin. Lopputuloksena pientoimittajien kynnys saada tuotteitaan kaupan hyllylle nousisi selvästi.

Kunnioittavasti

Jaana Hertsberg
toimitusjohtaja
K-kauppiasliitto ry